

BIULETYN

KOŁA MIŁOŚNIKÓW DZIEJÓW GRUDZIĄDZA

KLUB „CENTRUM” SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ

J. Dantyszek

Nr 3 (195)

R. VII: 2009

Data odczytu: 21.1.2009

Data wydania: 21.1.2009

755. spotkanie

mgr Stanisław Poręba

Jan Dantyszek (1485-1548) i jego związki z Grudziądem

1

Jan Dantyszek (1485-1548)

Inne formy nazwiska: DANTISCUS; JOANNES DANTISCUS DE CURIIS (VON HÖFEN).
PSEUD.: FLACHENBINDER, LINOESMON. Poeta

Ur. 1 listopada 1485 z ojca Jana i Krystyny Schulze (Scholcz), córki radcy miasta Pucka. Ojciec jego pochodził z rodziny dolnoniemieckiej, osiadłej w Prusach, wedle tradycji rodzinnej szlacheckiego pochodzenia; był piwowarem i kupcem. (Dziad poety osiedlił się w Gdańsku i trudnił się powroźnictwem, stąd przydomek Flachsbinder). Początki nauk pobierał w Grudziądzu. 3 sierpnia 1499 zapisał się na uniwersytet gryfijski, a w 1500 na Akademię Krakowską, gdzie słuchał wykładów Pawła z Krosna. W 1502 otrzymał bakalaureat. W 1504 został pisarzem królewskim, w listopadzie 1505 z zasiłku króla wyruszył na studia do Włoch i w podróż do Francji, Niemiec i do Ziemi Świętej. W 1507 ponownie dzięki protekcji P. Tomickiego został sekretarzem królewskim i referentem spraw pruskich.

W 1515 towarzyszył Zygmuntowi I na zjeździe wiedeńskim, rozpoczynając tym swą karierę dyplomatyczną

Wielokrotnie spełniał trudne misje państwowe, powierzane mu przez króla, i najczęściej uzyskiwał pomyślne rezultaty. Był sekretarzem poselstwa polskiego na dworze cesarza Maksymiliana, który w 1516 obdarzył go szlachectwem, tytułem doktora obojga praw, godnością palatyna, wreszcie pierwszego z Polaków uwieńczył wawrzynem poetyckim. W 1518 wyjechał w poselstwie do Hiszpanii. W 1522 udał się do Anglii, gdzie został przyjęty przez Henryka VIII i poznał Tomasza Morusa. W czerwcu 1523 był w Wittenberdze, widział M. Lutra i poznał F. Melanchtona. W 1524 wysłany został do Hiszpanii i przebywał tam przez siedem lat jako pierwszy stały polski poseł. Był równocześnie rzecznikiem spraw polskich na dworze Karola V. Bronił usilnie praw polskich do Pomorza i Prus. Wskutek ciągle ponawianych próśb odwołany przez króla, powrócił do kraju 28 lipca 1532 i rozpoczął nowy etap życia porzucając dawną renesansową swobodę obyczajów. 14 września 1533 otrzymał konsekrację biskupią w Płocku z rąk A. Krzyckiego. 20 września został biskupem warmińskim i osiadł w Lidzbarku, gdzie stworzył ośrodek nauki i sztuki. Opiekował się studentami. Utrzymywał ożywioną korespondencję z dyplomatycznymi i intelektualnymi kołami Europy (np. z Erazmem z Rotterdamu, z księciem pruskim Albrechtem). Do osobistych znajomych i przyjaciół jego należeli: Jan van der Campen (z namowy Dantyszka podjął się on sparafrazowania na łacinę psalmów oraz księgi Ecclesiastes), R. Bartolino z Perugii, K. Golcenius, R. Rescius, Jerzy Sabinus, W. Gnaphaeus i wreszcie protektorka (o której małżeństwo z Zygmuntem I zabiegał)

- Bona. Reformacji nie sprzyjał, lecz wielokrotnie dał wyraz swoim tolerancyjnym poglądom. Zmarł 27 października 1548 w Lidzbarku; pochowany we Fromborku.

Bibliografia Literatury Polskiej - Nowy Korbut. Piśmiennictwo staropolskie [Warszawa 1964], t. 2, s. 113

I Dzieła:

☞ Poemata et hymni, Wrocław 1764. Wyd. J.G. Boehme.

☞ Carmina, Kraków 1950. Wyd. S. Skimina.

II. Przekłady:

☞ Księga hymnów, Lwów 1934. Tłum. J. Harhala. Wyd. R. Garszyniec.

☞ Utwory poetyckie, Lwów 1937. Tłum. J. Harhala
Wyd. R. Garszyniec.

☞ Pieśni, Olsztyn 1973. Tłum. A. Kamińska. Wyd. Wydawnictwo „Pojezierze”.

III. Literatura:

📖 Z. Nowak, Jan Dantyszek. Portret renesansowego humanisty, Wrocław 1982.

📖 Wł. Pocięcha, Jan Dantyszek, w: Polski Słownik Biograficzny, Kraków 1938, t. 4.

📖 S. Skimina, Twórczość poetycka Jana Dantyszka, Kraków 1949.

📖 St. Zabłocki, Jan Dantyszek, w: Literatura polska. Przewodnik encyklopedyczny, Warszawa 1980, t. I (A-M)

Aneks do Biuletynu nr 3/209

Powstanie Wielkopolskie (1918-1919)

26 XII 1918 r. do Poznania przybył Ignacy Paderewski. Z okazji jego przyjazdu zorganizowano wielką polską manifestację. Następnego dnia Niemcy zorganizowali kontrdemonstrację, podczas której doszło do antypolskich prowokacji. W niezwykle napiętej atmosferze, jaka wówczas panowała w Wielkopolsce, ekscesy szybko przerodziły się w starcia zbrojne.

Powstanie Wielkopolskie wybuchło spontanicznie bez rozkazu, a nawet wbrew woli Komisariatu Naczelnej Rady Ludowej - polskiego ośrodka władzy w zaborze pruskim. Wybuch walk był zaskoczeniem również dla strony niemieckiej. Wykorzystując to, powstańcy już pierwszego dnia opanowali ważniejsze punkty strategiczne Poznania.

W ślad za Poznaniem poszły inne miasta Wielkopolski. Dzięki zaskoczeniu w ciągu kilku dni opanowano kilka powiatów. Ciężkie walki toczyły się o Inowrocław, Szubin i Chodzież na północy, Zbąszyń na zachodzie i Rawicz na południu.

Do połowy stycznia 1919 r. powstańcy wygrywali, zajmując coraz to nowe miejscowości i posuwając się w kierunku Odry. Na czele oddziałów powstańczych stał mjr Stanisław Taczak.

8 I 1919 r. Naczelna Rada Ludowa w Poznaniu ogłosiła dekret o przejęciu władzy na wyzwolonym terenie. Dzięki zdobyciu znacznych zapasów broni i amunicji po dwóch tygodniach walk armia powstańcza rozrosła się do 27 tys. dobrze uzbrojonych żołnierzy.

W drugiej połowie stycznia 1919 r. Niemcy przystąpili do kontrofensywy mającej na celu stłumienie polskiego zrywu narodowego. 16 I 1919 r. dowództwo powstania objął gen. Józef Dowbor-Muśnicki. Ochotnicze oddziały powstańcze przekształcono w regularne wojsko. Pomimo naporu wroga wojsko powstańcze nie tylko nie zostało rozbite, ale po zaciętych walkach powstrzymało niemiecką nawałę.

16 II 1919 r., widząc niesłabnący opór Polaków, naciskani przez państwa Ententy Niemcy zawarli w Trewirze rozejm z powstańcami. Przypieczętowaniem polskiego zwycięstwa były postanowienia traktatu wersalskiego, który uznawał przyłączenie wyzwolonych terenów do odrodzonej Rzeczypospolitej. Sukces Powstania Wielkopolskiego został okupiony śmiercią blisko 2 tys. powstańców. Jednak nie wiedzieć czemu, to jedyne polskie powstanie, które się udało, pozostaje w cieniu pamięci narodowej.

Literatura:

- A. Czubiński, Zdz. Grot, B. Miśkiewicz, Powstanie Wielkopolskie 1918 –1919. Zarys dziejów, Warszawa-Poznań 1988, s. 370, nlb. 1.
 - M. Giziński, Powstanie Wielkopolskie 1918. Zwycięski koniec najdłuższej wojny, [Warszawa 2008], s. 152.
 - Powstanie Wielkopolskie. Zeszyt 90. rocznicy wybuchu Powstania Wielkopolskiego, [Warszawa 2008]. Dodatek do „Gazety Wyborczej”, s. 13, nlb. 1.
- (L.B.S.)

Redakcja: Tadeusz Rauchfleisz, KMDG. Logo KMDG wykonał Grzegorz Rygielski.